

Fra Klim Sogn.

Af August F. Schmidt.

I.

KLIM SOGN i Vester Han Herred er 4276 Hektar, stort og omgives af Annekset Vester Torup, Skagerrak, Kollerup og Gøttrup Sogne, fra hvilket det skilles ved Mølleaa, Limfjorden og Øsløs Sogn, hvortil Grænsen gaar over den inddæmmede Bygholms Vejle. Klim Sogn gaar tværs igennem hele V. Han Herred fra Nord til Syd og har altsaa Strand baade ved Jammerbugten og Limfjorden. Til Sognet hører da ogsaa nogle mindre, ubenævnte *Øer* i Limfjorden (ialt ca. 27,2 Hektar). Gennem Sognet gaar Landevejen fra Aalborg til Thisted og Fjerritslev-Thisted-Banen. Kirken ligger ca. 33 Km. Nordøst for Thisted og ca. 15 Km Nordnordvest for Løgstør.

I 1921 var der i Klim Sogn 896 Indbyggere (1801 425, 1850: 633, 1901: 964), boende i 208 Gaarde og Huse. Det samlede Hartkorn var i 1905: 119 Td.; 31 Gaarde med 82 og 145 Huse med 37 Td. Hartkorn, samt 13 jordløse Huse. Af Sognets Areal var i 1919 bl.a. 4 Hektar Tørvemoser, Skov 404, Hede og Lyngbakker 864, Klitarealer og Stenmarker 227, Vandarealer 17. Sognets *Byer* er *Klim* (1468 Clijm; maaske af oldn. *kliimbr*, dvs.: Klemme eller af *Lim*, *Limsten*), der i 1921 havde 110 Gaarde og Huse med 428 Indbyggere; endvidere *Klim Odde*, Fiskerlejet *Klim Strand*, *Fjordholme*, *Rmmen*, *Terp*, *Faarbæk*, *Imer*, *Klim Kær*, *Kobakken*. *Gaarde*: *Oddegaard*, *Vestergaard*, *Grishave*, *Oddeled*, *Klitgaard* m. fl. *Jorderne* er lavtliggende og jævne, og der kendes kun en eneste og nu nedpløjet *Gravhøj* i Sognet. I den nordlige Del er *Jorderne* noget højereliggende med *Klim Bjærg* (Som nu beplantes), 31 Meter. *Jorderne* er for det meste sandmuldede med *Kridt* i Underlaget. Mod Nord er *Klitstrækninger* og opblæste *Sande* ("Højris Sande", "Faardam Sande"), der for en Del er dækkede af *Plantager* (en mindre Del af *Statsplantagen* Vester Torup, *Klim Klitplantage*, anlagt 1903, 216,6 Hektar)¹).

Da *Klim* har to *Strande*, bor der selvsagt en Del *Fiskere* i Sognet. Disse var forhen temmelig fattige. *Lars Djernis* i Nørremark's Møllegaard ved Vedsted fortalte i 1890 til *Evald Tang Kristensen*, at der i *Havhusene* i *Klim Sogn* boede nogle fattige *Fiskere*, men en *Gaardmand* oppe i Landet ejede i Almindelighed *Baaden* og fik derfor en *Lod* i Udbyttet. Hovedfiskeriet dreves en 5 Mil ud i Havet ude paa de udre *Hug*. Naar *Fiskerne* kom til Land, deltes *Fangsten* saa ligelig som mulig i *Portioner*, "og saa skulde der bindes en *Mand* for *Øjnene*, og man spurgte ham: "Hvem skal have det, og hvem skal have

det, og hvis er *Baadens Lod*?" "Efterhaanden som *Landbruget* gik frem, gik *Fiskeriet* ind"²).

Da *Klim Bjærg* har rige *Limstensbrud*, er der her fra gammel Tid *brudt Limsten*, og mange *Huse* der paa *Egnen* er udelukkende opført af udsavede *Limsten* derfra. Særlig har den været brugt til *Underlag* i *Møddinger* og *Stalde*³). Om denne *Limstensindustri* fortalte *Lars Djernis* følgende til E. Tang Kristensen: "De savede *Limsten* ud af *Klim Bjærg*. Med disse *Sten* muredes *Vægge* op, som afløste de *klinede Vægge*. Det var gamle *Mænd*, der baade *Sommer* og *Vinter* mødte her og savede *Sten* ud. Om *Vinteren* byggede de dem et *Hus* oven over det *Sted*, hvor de arbejdede, for at *Vejret* ikke skulde hindre dem i *Arbejdet*. Men det *Hus* laa de jo ikke i om *Natten*, de havde jo et andet at *traske* til. De *Mennesker* kunde ikke anvendes til andet *Arbejde*, for de var blot *vante* til det. Det havde de arbejdet paa fra *Drenge* af. *Desuagtet* havde *Folkene* saa ringe *Fortjeneste*, at de spiste det bare *Brød* og drak *Vand* til og *gnuflede* paa en *bitte Knalling Ost* til *Brødet*. Det gik *uhyre* langsomt med *Arbejdet*, og det var *forfærdelig*, som de gamle *Mennesker* døjede for at faa *Blokkene* fra *hinanden*. De laa i en *Tykkelse* af to til tre *Alen*. Imellem *Blokkene* var der noget som *vagt Ler*, og i disse *Revner* skulde de *tages* og *skilles* fra *hverandre*. Det var ind ad i *Bjærget*, de saadan kunde *tage Blokkene*, men paa den anden *Kant* skulde *Stykkerne* sprænges fra med *Kiler*. Den *Gang* havde man jo ikke *Krudt* til saadant *Arbejde*. Naar saa endelig *Blokkene* kom ned, skulde *Folkene* til at *afpasse* dem og *save* dem i *Sten*. Det gjaldt om at faa *Stenene* taget paa den *rigtige Led*, og *Blokkene* skilt rigtig ad. *Stenene* var 11 *Tommer* lange, 4 *Tommer* tykke og 5 i *Bredde*. Man var haardt læsset, naar man kørte derfra med 60 til 80 *Sten*. Saa gjaldt det ogsaa om at faa dem *muret* rigtig op. De skulde jo *sidde* i *Muren*, som de laa i *Bjærget*, ellers skiltes de ad i *Lag*, men kom de til at *sidde* rigtig, var de helt *uforgængelige*. Naar *Folkene* havde *staaet* og *savet*, *huggede* de dem lidt til med en *Økse*, og saa *høvlede* de dem paa den *øverste* og *nederste Side*. Den *forreste Side* var jo *savet*, og den blev ved at *være*, som den var, da den var *jævn* nok. De største *Sten* brugtes ogsaa *bagved Kreaturer* til *Sæsser* [dvs.: *Stenen* nederst i *Kobaasen* ud til *Grebningen*]. *Sæsserne* havde 6 til 8 *Tommers Tykkelse* og 2 til 3 *Alens Længde*. Der *huledes* ogsaa *Stykker* til *Svinetrug*. *Affaldet* brugtes til *Kalk*"⁴).

² E. Tang Kristensen: *Jydsk Almueliv* V, Nr. 110. Om Fiskerforholdene i Almindelighed i Egnen se C. M. C. *Kvolsgaards*: *Fiskerliv* i Vesterhanherred (1886).

³ *Trap* 4 V, 330.

⁴ *Jydsk Almueliv* V, Nr. 41.

¹ *Traps Danmark* 4 V, 328 f.

Lars Spillemand i Gøttrup fortalte, at de første Teglovne i Egnen var i Østerild, ”og saa kom der en i Torup. Saa stod de ogsaa i Klim Bjærg og savede halvfjerde Tomme Sten. Nu saver de dem hele 8 Tommer tykke, og en enkelt Sten kan veje 18 til 20 Pund⁵⁾”.

Ifølge en Optegnelse til Dansk Folkemindesamling fra 1924 ved A. C. Svalgaard var det ikke rart i gamle Dage at komme ud til Klim Bjærg ved Nattetid, da her boede Røvere, som fangede Folk og tog deres Penge. Engang da man gravede ned i nogle løse Bunker, fandt man nogle gamle Penge, og de stammede nok fra den Tid. Alle døde Heste blev begravet oppe ved Klim Bjærg, hvor der endnu er en Høj, som kaldes Hestehøjen; dette Navn stammer fra den Tid.

Inden vi forlader Klim Bjærg, skal vi dog høre, hvad Evald Tang Kristensen i sine ”Minder og Oplevelser” III (1926), 329 f., beretter om sit Besøg dette Sted og ved Limstensbruddet ved Torup Strand. Det var den 6. Juli 1890, at E. T. Kristensen gik strandlængs for at blive bekendt med den storladne Natur ved Jammerbugten . . . . ”I det jeg nu gik fra Stranden, saa jeg der et mærkeligt Syn. Jeg saa flere gamle Mænd sidde og save Sten. Naar de havde faaet skovlet Sandet til Side, kom de jo til Kridtunderlaget, som Bakkerne egentlig bestaar af, og saa savede de Kridtet eller Kalkstenen i Stykker med nogle sløve Save. Disse Stykker skulde have Form som almindelige Mursten, men dog meget større, og brugtes saa til at mure Huse op af. Af den Slags Huse saa jeg flere der i Egnen. Væggene var skidengraa, og nede ved Jorden eller Sylden var Stenene noget medtagne af Vand eller Frost. Men ellers saa saadanne Vægge ud til at være ret solide, dog ikke saa holdbare som dem, der var sat af gode brændte Sten. Derfor blev de nye Huse, der byggedes, gerne opført af brændte Mursten. Disse gamle Mennesker, der saadan sad og savede, fik en lille Dagløn ud af det, og paa den Maade afværgede Kommunen Fattighjælpen til dem, der kunde bestille noget. Jeg var derhenne for at se paa Arbejdet, for det var ikke langt fra Vejen, og jeg tog et afsavet Kalkstykke med mig i min Taske”.

Klim Snapsting var almindelig kendt over hele Han Herred. Det var et flere Dages Marked - en Folkefest der holdtes aarlig i Ugen efter Jul ved den nuværende Fattiggaard. Det kendes fra Begyndelsen af det 19. Aarhundrede. Dette Nytaarsmarked i Klim stammer rimeligvis fra en Tid da Tingstedet har været her. Navnet er laant fra det store og fornemste Landsting i Aaret, nemlig Snapstinget (eller Snaþslandstinget) ved Viborg. Viborg Snapsting holdtes ogsaa efter Jul, efter ”12. Dag Jul” (Helligtrekongersdag), men rykkedes senere længere hen paa Aaret; nu holdes det i Juni som almindelig Marked. Forleddet Snaþs stammer fra Stedsbetegnelsen Snabe, der betyder ”en smal Spids

Agerland i Hede”. I Almind Øst for Hald Sø er en Snabe. Der er flere Snabe-stednavne i Viborgs Østereg, og her ved Almind er i Følge Svend Aakjær en Folkemaalskærne og et tre-bundet Sysselskel. Det er her, det gamle Snapsting oprindeligt har været holdt, og et Stednavn har givet det ærværdige Ting, der var Omslagstermin for hele Jylland, en Betegnelse, der har været Genstand for flere Fortolkninger.

Jens Damsgaard har i Historisk Aarbog for Thisted Amt 1909, 60-62 givet en Skildring af Klim Snapsting. Foruden at henvise til dette Arbejde skal her meddeles de Optegnelser, som findes i E. Tang Kristensens Bøger og i Dansk Folkemindesamlings Arkiv om dette Vester Han Herreds berømteste Marked i ældre Tid.

Lars Djernis fortalte, at Klim Snapsting holdtes hos en Gaardmand og varede i tre Dage. ”En Garver fra Nibe mødte og laa der i alle tre Dage for at udlevere Skind og modtage Skind, som man i den Tid meget brugte til Klæder. Han havde en stor Forretning, for der leverede han et helt Aars Arbejde. Man kunde ogsaa træffe paa et Udsalg af Kabudser og Luer af Katteskind, sorte og graa, og Ilderskind. De var lavede i Egnen og var rigtig daarlige og klodsede. Det kan nok være, der ogsaa var Skovbotræsko. Men i alt Fald var der Rivebøvlé og Vognkæppe og Tøjræle og Plejlsagler til Fals og lidt Hjulfel, naar Snapstinget var rigtig godt udstyret. De Genstande var formodentlig kommen dertil for en billig Pris, da Træet til dem var skovet henne i et Krat, der hed Solskov Krat i Øster Svenstrup og bestemt stjaalet der. Der søgte nok en 5, 6 Sognes Beboere dertil, de falbudte Ting købte de hvert Aar der ved Snapstinget, for de kunde ikke faa saadant anden Steds. Alle 3 Aftener var der Dans af de unge, og de Mænd, der samlede hele Dagen igennem, fik baade Kaffe og Puns hos Gaardmanden⁶⁾”.

Lars Spillemand i Gøttrup meddelte, at naar Klim Snapsting holdtes, kom Feldberederen om Løverdagen og leverede Skind, dernæst rejste han op til Hannæs og tog imod Skind fra den Egn. Han var fra Nibe. Træhandlerne var fra Vendsyssel. De kom med Vognrader og Hjulbørhjul o. s. v. Markedsgæsterne dansede og svirede og ødslede deres Penge op. ”A saa en Gang en Mand tænde hans Pibe ved en Rigsdalerseddel⁷⁾”.

Ved Klim Snapsting var der, efter hvad Jens Kr. Larsen, Kollerup, fortalte til E. T. Kr., to Karle, der handlede med Træsager. Det var to Brødre fra Øster Svenstrup. Nogle Træsager kom ogsaa fra Øland⁸⁾.

Magnus Nielsens Bedstefader kunde i 1924 huske Markedet ved Klim Fattiggaard. Det ”holdtes hver Jul i 8 Dage. Da morede Folk sig med Dans og Kortspil, og mange Gange var der stort Slagsmaal . . . “. ”Man

⁵ Smst., Nr. 42.

⁶ Jydsk Almueliv V, Nr. 63.

⁷ Jydsk Almueliv V, Nr. 64.

⁸ Jydsk Almueliv V, Nr. 65.

spillede Kort og holdt Drikkegilder, men der blev ikke handlet med Kreaturer som nu om Dage” (Andreas Vinther⁹).

Som Klim Snapsting holdtes i de sidste 40 Aar fra 1800-1840 var det altsaa nærmest et Marked. En Del Bortfæstninger (Forlovelser) fandt Sted paa Snapstinget, og derved befordrede dette Slægtsforbindelsen i de forskellige Sogne. Feldberederdagene var kun en Udløber af det gamle Klim Snapsting¹⁰).

Selvom der ved Snapstingstide kom mange Folk til Klim, havde Klimboerne dog Ord for at være nogle *Hjemfødninger*, der ikke kom uden for Sognet. ”Der var kun en eneste, der rejste. En ældgammel Kone havde en Søn, som gjorde Rejser til England. Naar han kom hjem om Efteraaret i hans Dyffels-Frakke, gjorde han megen Opsigt blandt Klimboerne. Nu havde han ikke noget at fordrive Tiden med, og saa en Helligdag indbød han et Par af Byens mest velhavende Piger til at besøge sig, naar de kom fra Kirke. Da de kom, sagde han til hans Moder: ”Mette, kan du ikke lave os en Kop Kaffe?” og imens bød han dem ind paa et Slag Kort og sad der med hans lange Pibe. Moderen svarede: ”Det kan a min Sæl nok”, og Pigerne spidsede Øre, da de hørte det Navn, for de kendte ikke *Kaffe*. Af og til under Spillet sagde han: ”Naa, Mette, har du snart Kaffen færdig?” – ”Nu skal a min Sæl snart komme med det”, svarede Moderen, men saa jog hun saa stærkt, at hun i hendes Hipværk faldt over det høje Dørtræ og spildte den. Nu maatte hun om igen med det, og fik da endelig Kaffen færdig. Da de omsider skulde til at drikke, sagde han: ”Værsgo, værsgo!” men de vidste ikke, hvordan de skulde bære dem ad. Endelig smager han paa hans. ”Mette! hvilken Pose tog du af?” – ”A tog min Sæl af den med det grønne Bind om”. – ”Nej, nu har jeg den O.lyne mig aldrig kendt Mage, det var jo den med Tobakken i”. Han havde Shagtobak i den ene Pose og malet Kaffe i den anden¹¹).

I vore Dage kan man ikke kalde Klimboerne for Hjemmefødninger eller gammeldags. Folkene i Klim har endog paa flere Omraader vist sig at være særlig vaagne. I Klim blev saaledes *Danmarks første Husmandsforening* stiftet i 1896, og i Klim har det grundtvigske Menigheds- og Folkeliv sit Samlingssted i Han Herrederne. Her findes *Søren Anker Møllers* Frimenighed, der blev stiftet i 1883. Samme Aar blev Klim Frimenighedskirke, kaldet Morten Luthers Kirke, opført og indviet (¹⁰/₁₁)¹²).

Det er ret ejendommeligt at lægge Mærke til, at dér, hvor Folk i vor Tid har dannet grundtvigske Fri- og Valgmenigheder, har der i tidligere Tider været en religiøs Vækkelse, især udgaaet fra Herrnhutismen. Dette har da ogsaa været Tilfældet i Klim, hvor der i 1740-50erne var en herrnhutisk Bevægelse. Om dette Emne findes der et Par udførlige Afhandlinger, *Chr. Villads Christensens*: Mag. Anders Langgaard og hans Kapellan Otto Krogstrup (i Kirkehistoriske Samlinger 4. Rk. III 1893-95, 740-82) og *Jens Damsgaards*: Herrnhutismen i Vester Han Herred (i Thisted Aarvog 1906, 6-27)¹³).

Efter nu at have omtalt og nævnt de mest kendte Ting, der knytter sig til Klim Sogn (*Limstensindustrien, Snapstinget, den grundtvigske Bevægelse*), faar det være nok med Klim for denne Gang.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1931, side 181-188)

⁹ Opt. 1924 ved A. C. Svalgaard (Dansk Folkemindesamling).

¹⁰ Jens Damsgaard i Thisted Aarb. 1909, 62. Fjerritslev Avis ¹³/₈ 1918.

¹¹ Jydsk Almueliv III, Nr. 187.

¹² Om Frimenigheden i Klim findes der selvsagt en hel Litteratur. Bl. a. har *Jens Damsgaard* i Fjerritslev Avis ⁹/₆-¹⁹/₆ 1923 skrevet Frimenighedens Historie. I Skonlitteraturen er Menigheden i Klim ogsaa behandlet, idet *Johan Skjoldborg* i Romanen ”Nye Mænd” (1916) giver en fri digterisk Skildring at Menighedslivet i Klim.

¹³ Jfr. Thisted Amtsavis ¹²/₄ 1928 (Referat).